

Paweł Bortkiewicz
Wydział Teologiczny UAM
Poznań
bortpa@amu.edu.pl

Poznań, 4.05.2023

ks. Waldemar Prondzinski, *Środki społecznego przekazu diecezji pelplińskiej jako narzędzie ewangelizacji. Studium z edukacji medialnej*. Rozprawa doktorska napisana w Katedrze Nauk Społecznych i Prawa Kanonicznego pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Janusza Szulista, Toruń 2023

Kościół, odczytując uważnie „znaki czasu” i próbując odpowiedzieć na nie działaniem ewangelizacyjnym, nie może zaprzepaścić w swej misji ewangelizacyjnej tej szansy, jaką – z racji zakresu swego oddziaływania – dają środki społecznego przekazu. Nowa ewangelizacja wymaga nowych sposobów i metod głoszenia Dobrej Nowiny; wymaga „nowych” mediów, a zarazem utrzymania i podnoszenia poziomu tradycyjnych. Kościół katolicki od czasu Soboru Watykańskiego II, w szczególności poprzez orędzia papieskie na kolejne Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu, wyraźnie daje zachętę do roztropnego wykorzystywania współczesnych środków komunikacji w dziele ewangelizacji.

Istotą tej zachęty jest wykorzystywanie wspomnianych środków w dziele głoszenia Ewangelii na areopagach współczesności. Ta wizja nowej ewangelizacji obecna jest w nauczaniu papieży poczynając od załazkowej wizji św. Pawła VI, poprzez wyraźną koncepcję św. Jana Pawła II, a zanim Benedykta XVI i obecnego papieża Franciszka.

Zachęty Kościoła powszechnego muszą jednak zostać podjęte i implementowane w Kościołach lokalnych. Tej właśnie implementacji poświęcona jest rozprawa doktorska ks.mgr-lic. Waldemara Prondzinskiego

W niniejszej recenzji przedstawione zostaną

- tematyka rozprawy
- ocena merytoryczna
- ocena formalna i
- wniosek końcowy

Tematyka rozprawy

Autor dysertacji *Środki społecznego przekazu diecezji pelplińskiej jako narzędzie ewangelizacji. Studium z edukacji medialnej*, ks. Waldemar Prondzinski podejmuje w niej zagadnienie dzisiaj stosunkowo często opisywane w wymiarze ogólnym, a zarazem zagadnienie interdyscyplinarne. Podejmuje je wszakże w sposób skonkretyzowany, a zarazem unikalny.

Praca dotyczy problemu znaczenia środków społecznego przekazu w procesie ewangelizacji. Domaga się to powiązania płaszczyzny katolickiej nauki społecznej z teologią mediów i teologią ewangelizacji. Bardzo cennym jest fakt, że Autor rozprawy nie zamyka się przestrzeni teoretycznych rozważań i analiz, ale wykorzystując narzędzia teoretyczne analizuje z ich pomocą stan wykorzystania środków społecznego przekazu w procesie ewangelizacji na terenie rodzimej diecezji pelplińskiej.

Rozdział pierwszy przedstawia podstawy teologiczno-moralne ewangelizacji. Punktem wyjścia tej refleksji jest stwierdzenie, że „Kościół jako wspólnota realizuje misję ewangelizacyjną”.

Autor precyzyjnie i konsekwentnie przedstawia specyfikę tej realizowanej misji ewangelizacyjnej wynikającej z uwarunkowań wpisanych w tożsamość Kościoła. Wskazuje najpierw na Ewangelię jako źródło społecznej komunikacji. Tej refleksji towarzyszy teza, że od początku istnienia chrześcijaństwa „istota przekazu zatem pozostaje taka sama. Zmieniają się tylko wykorzystywane środki i sposoby”.

Podając ową istotę przekazu, Doktorant sięga samego rdzenia teologii chrześcijańskiej wskazując na centralną rolę Słowa jako Logosu, które ma decydujące znaczenie zarówno dla zaistnienia życia, jak i opisanego jego sensu. Wskazuje tak rozumianego Słowa – Słowa Objawionego wskazuje, że zadaniem uczniów nie było i nie jest dodawanie do niego nowych treści, a jedynie mediacja – przekaz tego Słowa do wspólnoty wiernych.

Autor wydobywa także z przekazu ewangelicznego zakres słyszalności słowa. Zwraca uwagę na swoistą technikę przepowiadania przez Jezusa z wykorzystaniem topografii terenu, a także na dynamikę tego przepowiadania związaną z przemieszczaniem się w terenie. Wiąże te elementy ze współczesnymi przekonaniem o potrzebie szybkiego rozpowszechniania przekazu. Interesującym elementem jest zwrócenie uwagi na fakt obecności Jezusa pośród odbiorców jako gwarancji wiarygodności hamującej rozpowszechnianie się plotek (współcześnie – fake newsów).

Równie interesującym jest wydobywanie znajomości języków przez Jezusa, które umożliwiły szeroki przekaz nadawczy. Doktorant zwraca też uwagę na symbole i metafory, które niejednokrotnie okazują się niezwykle sugestywne. Autor wspomina także inny istotny wymiar komunikacji, jakim jest pojęcie czasu – sygnału komunikacyjnego badanego przez chronologię. Ks. Waldemar Prondziński szczególną rolę przypisuje osobistemu doświadczeniu, które zarówno w przekazie ewangelicznym, jak i współcześnie tworzy relacje społeczne. Opisując rolę doświadczenia osobistego zwraca uwagę na swoistą technologię tego doświadczenia w postaci werbalności i niewerbalności przekazu, odległości między rozmówcami i skracaniu dystansu, rolę otoczenia, a także kontaktów wzrokowego. Nie pomija także roli ciszy i milczenia, dziś zdecydowanie deprecjonowanego.

Wydobywanie z Ewangelii formy przekazu stosowanego przez Jezusa zostaje następnie odniesione do Kościoła jako wspólnoty. Doktorant podejmuje istotne przybliżenie koncepcji Kościoła jako wspólnoty, które odwołuje się do pierwotnej świadomości wyrażonej w pojęciach greckiego *ἐκκλησία*, łacińskiej *Ecclesiae*, które oznaczały zgromadzenie, zwołanie a ostatecznie „wspólnotę osób wierzących, założoną i zwołaną przez Jezusa Chrystusa, która pielgrzymuje do Ojca i urzeczywistnia się mocą Ducha Świętego”.

Bogactwo treści tej wspólnoty zostaje wydobyte poprzez analizę pojęć precyzujących jej istotę, takich jak „Ciało Mistyczne Chrystusa”, „Lud Boży”, „Świątynia Ducha Świętego”.

Szczególną uwagę ks. Waldemar Prondziński poświęca jednak rozumieniu Kościoła jako wspólnoty eucharystycznej, nawiązując tym samym do rozwoju idei *communio*. Zwraca uwagę, że pojęcie to było i jest współcześnie niejednokrotnie nadużywane, dlatego też konfrontuje je ze źródłowym nauczaniem Kościoła, zwłaszcza doby pontyfikatu św. Jana Pawła II.

Analiza pojęcia Kościoła jako wspólnoty wydobywa z tej treści między innymi „gotowość do aktywnego uczestnictwa (*participatio actuosa*)”. Pojęcie to oznacza m.in. zdolność do dawania świadectwa, udział w liturgii oraz służbę. Pozwala to ostatecznie na dostrzeżenie tego wymiaru wspólnoty Kościoła, który staje się misją realizowaną poprzez głoszenie, poprzez ewangelizację.

Doktorant przedstawia w dalszej części rozdziału główne zasady doktrynalne ewangelizacji przez media. Wynikają one ze wspomnianej już, a obecnie szerzej przedstawionej, ewangelizacyjnej funkcji Kościoła. Oznacza to stosowanie konkretnej metodologii umożliwiającej realizowanie przepowiadania Kościoła w różnych formach. Autor jednoznacznie podkreśla, że „niezmienna pozostaje treść przepowiadania, aczkolwiek

dostosowując się do wymogów czasu, zmienia się forma, tzn. sposoby głoszenia. W tym wymiarze można mówić o nowej ewangelizacji”.

Prezentowane tezy zostają uwiarygodnione przedstawieniem dokumentów o stosunku Kościoła do mediów.

Ks. Waldemar Prondzinski jednoznacznie pokazuje, że cechą charakterystyczną nauczania Kościoła jest orientacja aksjologiczna mediów. Jest ona nieustannie aktualizowana, co wynika z faktu, że w sferze wartości toczył się i toczy ogromny spór kulturowy i ideowy. Autor rozprawy zwraca w kontekście tego sporu uwagę na konieczność autorytetu i promowanie wartości w przekazie medialnym. Po tych uwagach ogólnych następuje wyszczególnienie i omówienie podstawowego katalogu wartości promowanych przez Kościół katolicki. Obejmują one wartości prawdy, służby, sprawiedliwości i solidarności, wolności, tolerancji w jej autentycznym rozumieniu oraz wartość pluralizmu.

Po przedstawieniu w rozdziale pierwszym doktrynalnego, a zatem normatywnego fundamentu środków społecznego przekazu w przestrzeni ewangelizacji, Autor przechodzi do prezentacji głównych form społecznego przekazu w diecezji pelplińskiej.

Ten rozdział stanowi swoiste vademecum czy też encyklopedię mediów diecezji pelplińskiej. Przedstawia szczegółowo poszczególne środki przekazu, ukazuje ich genezę, historię powstania, głównych twórców i kolejnych realizatorów danego przedsięwzięcia, główne treści programowe, a także powiązanie zarówno tradycyjnych, jak i współczesnych mediów z przestrzenią internetową.

Ową prezentację rozpoczyna Radio Głos – Katolicka Rozgłośnia Diecezji Pelplińskiej. Autor wskazuje na inspiracje powstania rozgłośni katolickich w Polsce w słowach św. Jana Pawła II wypowiedzianych w 1991 roku w Płocku. Przedstawia także bezpośredniego pomysłodawcę Radia w Pelplinie w osobie biskupa Jana Bernarda Szlagi. Omawia historię i przedstawia program wraz z redakcją i współpracownikami. Zauważa także datującą się od 2011 r. obecność rozgłośni na Facebooku.

Kolejną grupą mediów uczestniczących w procesie ewangelizacji diecezji pelplińskiej są jej strony internetowe. Ich prezentacja obejmuje Serwis internetowy diecezji pelplińskiej, strony Służby Liturgicznej, Duszpasterstwa Rodzin wraz z witrynami Diecezjalnego Zespołu „Dobry Początek” i Centrum Psychologiczno-Pastoralnego „Więź”, skierowaną do osób młodych #Przystań Powołania oraz portal księży z pasją. Są to także strony, które powstały z inicjatywy Wydziału Duszpasterstwa: Na Cały Świat i Szlak Sanktuariów Maryjnych, następnie witryny ruchów i stowarzyszeń: Kleryckiego Koła Misyjnego, Akcji Katolickiej, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Ruchu Światło-Życie, Caritas, Wydziału Katechetycznego, Wyższego Seminarium Duchownego, Dzieła Kolpinga, Biblioteki Diecezjalnej im. Biskupa Jana Bernarda Szlagi, Muzeum Diecezjalnego oraz fanpage’ e.

Przedstawiając współczesne formy przekazu medialnego Autor nie zapomina o tradycyjnych formach, akcentując wśród nich pisma diecezjalne i traktuje je jako metody ożywiania wiary członków Kościoła a zarazem wyraz Jego misyjności.

Na przestrzeni lat w diecezji pelplińskiej publikowano były i są następujące pisma: „Pielgrzym”, „Orędownik Diecezji Pelplińskiej”, „Studia Pelplińskie”, „Spojrzenia”, „Zwónek Kaszëbsczi”, „Zwiastun Misyjny” oraz „W Rodzinie”. Szczególną uwagę Autora przykuwa dwutygodnik „Pielgrzym”, czasopismo wyrastające z polskiej tradycji chrześcijańskiej sięgające swoją historią połowy XIX wieku. Autor przedstawia tę historię w niejako trzech odsłonach - w pierwszych latach istnienia, w okresie międzywojennym i po roku 1989. Zwraca uwagę, że od 2003 roku istnieje strona internetowa czasopisma, której głównym zadaniem jest promocja periodyku.

Na uwagę zasługuje także prezentacja rocznika „Studia Pelplińskie”, które stanowi czasopismo naukowe. O jego walorze może świadczyć już pierwszy zespół redakcyjny zrzeszający grono wybitnych przedstawicieli nauk kościelnych: ks. Eugeniusza Wajszczaka – redaktora, ks.

Jerzego Buxakowskiego, ks. Wacława Eborowicza, ks. Janusza Stanisława Pasierba, ks. Edmunda Piszczka, ks. Edwarda Zawiszewskiego.

Na uwagę zasługuje także pismo kleryckie „Spojrzenia”, jedno z najstarszych w Polsce pism kleryckich datujące się na rok 1969. Oryginalnym wpisaniem specyfikę diecezji jest Pismo Klubu Studentów Kaszubów „Zwónek Kaszëbsczi” powołane do istnienia w 1986 roku.

Niewątpliwie ważnym periodykiem o szerszym oddziaływaniu jest dwutygodnik „W Rodzinie”, który naświetla sprawy związane z posługą Kościoła katolickiego oraz ewangelizacją w obszarze Ewangelii życia.

Ważną w tej panoramie jest prezentacja Wydawnictwa „Bernardinum”, które sięga XIX wieku. Podsumowując prezentację tradycyjnych, osadzonych w historii, mających bogate dziedzictwo mediów, jak i tych współcześnie funkcjonujących, Doktorant konkluduje: „Obecnie media tradycyjne wspomagane są w znacznym stopniu przez portale internetowe i społecznościowe, które pozwalają nie tylko na szybki dostęp do informacji, ale umożliwiają komunikację nadawcy z odbiorcą. Otwiera się w ten sposób nowa przestrzeń do ewangelizacji, którą należy wykorzystać w ramach Kościoła partykularnego, zwłaszcza we wspólnotach parafialnych, które stanowią naturalne środowisko dla duchowego wzrostu wiernych”.

Rozdział trzeci recenzowanej rozprawy dotyczy środków społecznego przekazu wykorzystywanych w parafiach diecezji pelplińskiej w ramach ewangelizacji. Doktorant wskazuje we wstępie do rozdziału, iż obszar diecezji pelplińskiej obejmuje 12 890 km². Na tym obszarze zamieszkuje ok. 760 000 osób. Z diecezją związanych jest 574 księży, z czego pracujących na jej terenie jest 465. Diecezja została podzielona na 30 dekanatów oraz na 290 parafii. Wspólnoty te posługują się mediami, ale w sposób zróżnicowany, co zostaje uwidocznione w dalszej części rozdziału.

Autor przedstawia wykorzystaną przez siebie metodologię badawczą, której podstawą była przeprowadzone na przełomie lat 2020/2021 ankieta, która została rok później zaktualizowana i co szczególnie ważne autoryzowana przez dziekanów poszczególnych dekanatów. Pozyskane dane zostały uzupełnione przez analizę aktywności w nowych mediach.

Ks. Waldemar Prondzinski zdaje się wskazywać w tym miejscu osobiste preferencje zaznaczając, że za pomocą tych właśnie mediów można dotrzeć do specyficznej grupy odbiorców w postaci ateistów czy agnostyków. Zaznacza jednak, co bardzo istotne, że warunkiem istotnym tego przekazu jest działanie oparte nie na technologii, ale na treści ewangelizacyjnej.

Zaznacza, że przedmiotem badania były poszczególne parafie należące do 30 dekanatów diecezji (poszczególne dekanaty obejmowały od 7 do 14 parafii).

W ramach prezentowanej metodologii Doktorant wskazuje, że użytkowanie mediów zostało przedstawione w stosownych tabelach obejmujących media tradycyjne, a następnie tak zwane nowe media i media społecznościowe, pokazaniem liczby mediów w danym dekanacie.

W drugim paragrafie doktorant przedstawia aktywność medialną dekanatów. Tę prezentację poprzedza ogólną uwagą wskazującą, że we współczesnym świecie media niejako dyktują tematy myślenia i dyskursu. Tym bardziej ten stan rzeczy domaga się obecności Ewangelii w mediach, ponieważ brak tej obecności oznacza nieobecność w ludzkim myśleniu, a w konsekwencji w życiu człowieka. To właśnie współczesne znaki czasu stanowią wręcz element powinnościowy, domagający się zaangażowania duchownych oraz każdego wierzącego człowieka w profesjonalną komunikację medialną Kościoła

Na tle tego wzorca powinnościowego zostaje przedstawiona w dalszej części rozprawy wnikliwie i szczegółowo aktywność dotycząca poszczególnych parafii należących do trzydziestu dekanatów diecezji. Są to dekanaty: borzyszkowski, bruski, bytowski, chojnicki, czerski, człuchowski, główczycki, gniewiński, gniewski, jezewski, kamieński, kartuski, koronowski, kościerski, lęborski, lubiewski, łebski, łupawski, nowski, pelpliński, rytelski,

sierakowicki, skarszewski, skórzecki, starogardzki, stężycki, świecki, tczewski, tucholski i zblewski.

W omawianiu poszczególnych parafii w dekanacie Doktorant wskazuje, które z wymienionych parafii prowadzą czasopisma, które strony internetowe, które korzystają z transmisji radiowych bądź streamingowych, które posługują się YouTube, bądź korzystają z narzędzi dostępnych dzięki mediom społecznościowym. Po dokonaniu wnikliwej ewidencji istniejących mediów, Autor przedstawia graficznie, a przez to bardzo czytelnie, relacje procentową, jaka zachodzi między wykorzystaniem mediów tradycyjnych i nowych mediów w służbie ewangelizacji a możliwością ich zagospodarowania w parafiach danego dekanatu.

W ostatnim podrozdziale ks. Waldemar Prondzinski przedstawia syntetycznie wnioski z przeprowadzonych badań. Wskazuje, że w diecezji pelplińskiej istnieje 30 dekanatów i 290 parafii; 66 wydaje w ramach działalności ewangelizacyjnej czasopisma, jedna prowadzi węzeł radiowy, 14 parafii prowadzi transmisje telewizyjne, 230 parafii posiada własną stronę internetową, a nadto 170 z nich prowadzi strony na Facebooku, z transmisji na YouTube korzysta 49 parafii, dodatkowo 2 parafie wykorzystują do pracy duszpasterskiej Twittera.

Doktorant zauważa, że intensywność i zakres prowadzonych działań zależy od różnych czynników spośród których niewątpliwie decydującym jest czynnik ludzki. Istotną rolę odgrywają tutaj zdolności i umiejętności podejmujących działalność medialną lub ich brak. Autor wspomina o spontanicznych możliwościach prowadzenia nowych mediów poprzez inicjatywy parafian deklarujących pomoc na przykład w prowadzeniu strony parafialnej czy strony na Facebooku. Chociaż wyraźnie tego nie zauważa, ale ten charakter spontaniczności staje się świadczą o wciąż istniejącym braku możliwości i realnej współpracy w zakresie duszpasterstwa między duchownymi a świeckimi.

Wskazuje zarazem na nie tyle sceptycyzm, co realizm niektórych duszpasterzy akcentujących prymat realnych kontaktów osobistych ponad przestrzeń wirtualną. Ks. Waldemar Prondzinski zwraca zarazem uwagę, że zakres oddziaływania Facebooka jest współcześnie niemożliwy do zignorowania. „Dostęp do produktów należących do Facebooka, takich jak Instagram, WhatsApp i Messenger uzyskuje 3,14 miliarda osób miesięcznie. Ponad 98% kont użytkowników korzysta z platformy, stosując telefon komórkowy”. Zauważa wreszcie, że nawet jeżeli podejmowane inicjatywy nie spotykają się jeszcze z szerokim zakresem owo oddźwiękiem ze strony wiernych, to jednak podejmowane działania stanowią próby odpowiedzi na „ciągle zmieniającą się kondycję medialną świata”.

W Zakończeniu Doktorant potwierdza wyniki badań wskazujące, że środki społecznego przekazu w diecezji pelplińskiej realizują wszystkie aspekty działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Wskazuje także, że media informują, komentują, edukują, wychowują, dostarczają rozrywki oraz integrują wspólnotę Kościoła pelplińskiego. Zwraca szczególną uwagę na zaangażowanie w sferę społeczno-religijną jako wypełnienie postulatów katolickiej nauki społecznej. Na szczególną uwagę, jego zdaniem, zasługuje Radio Głos, diecezjalne strony internetowe oraz dwutygodnik „Pielgrzym”. Nie oznacza to pomniejszenia roli mediów społecznościowych.

Podkreśla zmianę paradygmatu relacji między twórcami portali internetowych a ich użytkownikami, co dokonało się za sprawą sieci drugiej generacji Web 2.0. Serwisy internetowe umożliwiają interakcje z użytkownikiem pozwalając na wymianę treści. Potwierdza, że w diecezji pelplińskiej prawie 80% parafii użytkuje portale internetowe w pracy duszpasterskiej

Wskazuje, że istnieje potrzeba dalszej promocji mediów wykorzystywanych w diecezji. Szczególny akcent kładzie na właściwą pomoc wobec tych parafii, które z różnych względów nie korzystają jeszcze ze współczesnych możliwości technologicznych. Ważnym postulatem jest postulat wzajemnej współpracy poszczególnych mediów katolickich. Ostatecznym celem działania ma być dawanie świadectwa wiary w służbie ewangelizacji.

Ocena merytoryczna

Rozprawa doktorska ks. Waldemara Prondzinskiego jest poniekąd dwuczęściowa, choć tworzy integralną całość. Te dwie części, jedna o charakterze teoretycznym, stanowiąca instrumentarium spojrzenia na świat mediów i druga, o charakterze analitycznym, prezentująca świat mediów w diecezji pelplińskiej, stanowią zarazem od dwóch głównych walorach tej rozprawy.

Zasługuje ona na zauważenie najpierw ze względu na zaprezentowaną teologię środków społecznego przekazu. Jakkolwiek temat teologii mediów jest zagadnieniem dość szeroko eksploatowanym we współczesnej literaturze teologicznej, to trzeba podkreślić z całą wyrazistością, że Autor stworzył – ośmielę się zauważyć – własną i oryginalną syntezę tej teologii. Jej punktem wyjścia jest doświadczenie Ewangelii przekazywanej przez Jezusa Chrystusa wspólnocie uczniów i podjętej następnie przez tę wspólnotę Kościoła Chrystusowego. Na uwagę zasługuje tutaj bardzo wnikliwe wydobywanie elementów i wręcz technik stosowanych w przepowiadaniu przez Chrystusa Pana oraz zestawienie ich ze współczesnymi środkami i metodami przepowiadania. Okazuje się, że niektóre z wydawałoby się bardzo skromnych, ubogich czy nawet wręcz trywialnych technik stosowanych przez Chrystusa, związanych z topografią terenu, wykorzystaniem elementów kontaktów personalnych, na przykład wzroku, ale także wydobywanej w przekazie mało popularnej dzisiaj ciszy i milczenia, znajduje swoje bardzo konkretne i znaczące przełożenie w wymaganiach, które należy stawiać w procesie tzw. nowej ewangelizacji. Przy okazji warto podkreślić, że Autor niezmiennie, z wielką konsekwencją podkreśla, że nowość ewangelizacji nie polega w żadnej mierze na modyfikacji treści przepowiadania, ale na wykorzystaniu nowych jej sposobów i metod.

Bardzo ważnym w tej perspektywie jest osadzenie teologii mediów w kontekście eklezjologii katolickiej. Wydaje się, że ten wątek, choć nie został *expressis verbis* wyrażony przez Autora, w sposób jednoznaczny rozstrzyga problemy niektórych mediów stosujących określenie „katolickie” a zarazem dystansujących się od doktryny Kościoła.

Wreszcie spośród katalogu wartości promowanych przez Kościół w odniesieniu do mediów warto zauważyć wartość bardzo mało eksploatowaną, a przecież niezwykle istotną w diakonijnym wymiarze Kościoła – wartość służby.

Pierwszy rozdział tej rozprawy może posłużyć jako podstawa do aktualnego podręcznika czy przewodnika w zakresie teologii mediów.

Druga część rozprawy obejmująca rozdziały 2 i 3 stanowi aplikację teologii mediów do konkretnej przestrzeni posługi Kościoła w diecezji pelplińskiej. Ta część pracy zasługuje także na nie tylko na zauważenie, ale wręcz szacunek. Jest efektem ogromnej, żmudnej, a zarazem noszącej znamiona pasji, pracy badawczej Autora. Rozesłanie ankiet do tak wielu parafii, wyegzekwowanie tych ankiet, ich autoryzacja przez dziekanów poszczególnych dekanatów - wszystko to świadczy o rzetelności badawczej, pasji, ale także stanowi ogromne źródło badawcze dla dalszych poszukiwań. Warto by było, by wzorem Doktoranta inni badacze mediów przeanalizowali w sposób uszczegółowiony funkcjonowanie środków społecznego przekazu w poszczególnych dekanatach czy nawet parafiach.

W każdym bądź razie, już na obecnym etapie czytelnik, zwłaszcza wywodzący się z diecezji pelplińskiej, otrzymuje ogromne kompendium wiedzy ukazujące swoistą mapę środków społecznego przekazu na terenie tej diecezji. Jest to ogromny i bezcenny materiał źródłowy.

Przywilejem recenzenta jest zwrócenie uwagi na pewne elementy krytyczne czy choćby dyskusyjne.

W swojej pracy Doktorant daje wyraz, choć bardzo wyważony, swojego przywiązania do współczesnych mediów internetowych, w tym także społecznościowych. Podkreśla zasięg i

znaczenie tych mediów, w tym zwłaszcza Facebooka. Nie znając realiów środków społecznego przekazu w diecezji pelplińskiej, ale spoglądając na funkcjonowanie tych środków społecznego przekazu skali Kościoła w Polsce, można chyba zauważyć, że obok Facebooka, czy wraz z nim, dużą popularnością cieszą się dzisiaj takie media jak TikTok czy Instagram. Niektóre z nich stanowią bardzo oglądalną platformę wystąpień księży, którzy z jednej strony wypowiadają się niejednokrotnie w sposób bardzo sensowny na tematy elementarne, odpowiadając niejednokrotnie na żenujące swoją ignorancją pytania. Z drugiej strony, zdają się budować swoją popularność w tych mediach poprzez umownie mówiąc, formy ekspresji - na przykład tańce z młodzieżą czy dobranymi osobami. Można zauważyć w tych zabiegach swoiste sprzężenie formy ocierające się o banalizację, ale służące - jak rozumiem - przekazowi elementarnych treści ewangelizacyjnych. Czy Doktorant nie widzi jednak właśnie w przestrzeni mediów społecznościowych dużego zagrożenia banalizacją czy wręcz śmiesznością, która nie licuje z radosną powagą Ewangelii?

Inaczej ujmując, prosiłbym o próbę zbilansowania walorów i mankamentów mediów społecznościowych. W szczególności prosiłbym o ustosunkowanie się do ryzyka, jakie niesie ze sobą puszczanie w przestrzeni publicznej tak bardzo dzisiaj popularnych fake newsów, czy po prostu zniesławień.

Problem drugi jest natury ogólniejszej. Rozprawa nosi podtytuł „Studium z edukacji medialnej”. Można odczytać ją w całości jako zachętę do takiej edukacji. Autor nie waha się też wskazać bliskiego sobie i niewątpliwie znaczącego ośrodka edukacji medialnej dla Kościoła katolickiego w Polsce, jakim jest Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Niemniej rodzi się pytanie o inne formy konkretne, zinstytucjonalizowane, służące takiej edukacji? Czy można wskazać takie instytucje poza wymienioną, służące tej edukacji w Kościele w Polsce i czy można wskazać perspektywy rozwoju tych instytucji?

Poczynione uwagi mają charakter bardziej otwierający dyskusję niż krytyczny i w niczym nie przekreślają wysokich walorów prezentowanej rozprawy.

Ocena formalna

Praca składa się z trzech rozdziałów opatrzonej Wstępem i zwieńczonych Zakończeniem. Korpus pracy poprzedza Wykaz Skrótów i wykaz Bibliografii. Bibliografia obejmuje źródła pierwszorzędne, na które składają się wyselekcjonowane dokumenty Kościoła w liczbie 83. Źródła drugorzędne obejmują różnego rodzaju pisma diecezji pelplińskiej, strony internetowe, a także korespondencję osobistą, relację ustną, dokumenty państwowe, statuty i pozostałą literaturę źródłową. Tworzy to zbiór obejmujący ponad 440 pozycji. Do tego dochodzi literatura przedmiotu - 61 pozycji i opracowania - 114 pozycji. Daje to w sumie imponującą liczbę ponad 700 jednostek bibliograficznych.

Na szczególną uwagę w przekonaniu recenzenta, zasługują stosunkowo nieliczne, bo w liczbie ponad 30, jednostki w postaci korespondencji osobistej. Są wyrazem gruntownych poszukiwań badawczych, swoistej determinacji przekraczającej ramy dostępnej na wyciągnięcie ręki bazy źródłowej.

W bardzo dobrze napisanym Wstępie Autor określa wyraźnie problem badawczy, wskazuje na charakter interdyscyplinarny swojej pracy oraz zastosowaną w niej metodę. Buduje także, co jest bardzo istotne, fundament antropologiczny założeń, które będą przysługiwały mu w prowadzeniu analiz. Przyznaje także w sposób dyskretny i wyważony, ale znaczący dla całości rozprawy osobistą pasję badawczą, pogłębioną i ugruntowaną poprzez studia nie tylko na Wydziale Teologicznym UMK, ale także w Akademii Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu.

Zasadniczy korpus pracy obejmuje trzy rozdziały złożone w sposób logiczny i komplementarny z poszczególnych podrozdziałów. Specyfika rozdziału 2 i 3, które zawierają prezentacje form

środków społecznego przekazu, jak i realizację tych form w poszczególnych dekanatach, powoduje w sposób logiczny i konsekwentny, że struktura tych rozdziałów jest dość rozbudowana.

Zakończenie zawiera podkreślenie szczegółowych wniosków. Zawiera także kilka przesłań dotyczących potrzeby formacji i współpracy między mediami. Trochę szkoda, że Autor nie wskazał dalszych kierunków badań w prezentowanej tematyce.

Całość pracy napisana jest bardzo dobrym językiem, przejrzystymi i komunikatywnym, świadczącym o wysokiej kulturze słowa Doktoranta.

Ośmieliłbym się zwrócić jedynie uwagę na określenie o charakterze dyskusyjnym, które pojawia się sporadycznie w pracy – „małej Ojczyzny”, które to pojęcie zdaje się mieć proveniencję niemieckiego terminu „Heimat”. Bardziej neutralnym ideowo jest pojęcie regionu, choć nie jest może ono tak bardzo nośne i popularne, jak wspomniane wyżej.

Zastosowane w pracy przedstawienia graficzne w postaci tabel ułatwiają precyzyjną lekturę podawanych statystyk.

Wniosek końcowy

Rozprawa księdza Waldemara Prondzinskiego jest przykładem realizacji pasji badawczej. Jest cenna zarówno w warstwie teoretycznej, jak i szczegółowej analizie funkcjonowania środków społecznego przekazu w dziele ewangelizacji w diecezji pelplińskiej.

Autor wykazał się nie tylko żmudną i wytrwałą pracą, ale przede wszystkim bardzo dobrym warsztatem metodologicznym. Dał wyraz przywiązaniu do tradycyjnych środków społecznego przekazu, oddając w sposób dyskretny, ale elegancki szacunek twórcom tych mediów oraz kontynuatorom ich dzieła. Zarazem zwrócił uwagę na ogromną rolę mediów internetowych, w tym społecznościowych, nie wahając się wszakże zauważyć stanowisk sceptycznych wobec tych mediów, opartych na potrzebie realnego personalnego spotkania. Sądy i opinie wyrażone w pracy są bardzo wyważone i świadczą o dużej dojrzałości badawczej Autora.

Całość pracy ma znaczenie niewątpliwie ważne dla zajmujących się problematyką medialną, w szczególności mediami katolickimi i teologią środków społecznego przekazu. Wydaje się wszakże, że ta praca staje się bezcennym źródłem dla rodzimej diecezji Doktoranta i zdaniem recenzenta zasługuje na upublicznienie poprzez edycję książkową.

Walorów przedstawionej pracy nie przekreślają w żadnym stopniu kwestie dyskusyjne czy krytyczne przedstawione w niniejszej recenzji.

Praca bezwzględnie stanowi wystarczającą podstawę do kontynuowania przewodu doktorskiego i do nadania jej Autorowi stopnia naukowego doktora teologii. Niniejszym przedkładam ten wniosek Radzie Naukowej dyscypliny nauki teologiczne Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz TChr
Zakład Teologii Systematycznej WT UAM
członek Komitetu Nauk Teologicznych PAN